

MUSIQADA ROMANTIZM JANRINING SHAKLLANISHI VA UNING USLUBIY XUSUSIYATLARI.

M.R.Ergasheva¹, U.K.Raxmonov²

1. Farg'ona davlat universiteti pedagogika psixologiya va san'atshunoslik fakulteti musiqa ta'limi va san'ati yo'nalishi magistri

2. pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) dotsent

Mas'ul muallif: Ergasheva
Mohizoda Rashidjon qizi, Farg'ona davlat universiteti pedagogika psixologiya va san'atshunoslik fakulteti musiqa ta'limi va san'ati yo'nalishi magistri.

Received: 01 Oktabr 2026
Accepted: 06 Oktabr 2026
Published: 11 Oktabr 2026

Copyright: © 2026 by the author(s). Licensee Musika pedagogikasi. Madaniyat. Etnografiya. This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC-BY-4.0) license.

Iqtibos uchun: Ergasheva, M. R.
MUSIQADA ROMANTIZM
JANRINING SHAKLLANISHI VA
UNING USLUBIY XUSUSIYATLARI.
/ M. R. Ergasheva, U. K. Raxmonov
// Musika pedagogikasi.
Madaniyat. Etnografiya. — 2026.
— T. 2, № 1. — B. 44–46.

Annotatsiya. Ushbu maqolada musiqa romantizm janrining shakllanishi va uning uslubiy xususiyatlari, jahon musiqasida romantizmi XVIII-asr oxiri va XIX-asr boshlarida klassitsizm an'analari zamirida shakllana boshlanishi, uning rivojlanishi davrdagi ijtimoiy va madaniy o'zgarishlar, inson shaxsiga bo'lgan munosabatning yangicha talqini bilan chambarchas bog'liqligi, romantik kompozitorlar musiqada erkinlik, hissiylik va badiiy tasavvur imkoniyatlarini kengaytirishga intilishlari haqida fikr yuritilgan.

Kalit so'zlar: musiqa, romantizm, janr, shakllanishi, uslubiy, xususiyatlari, jahon, asr, klassitsizm, an'analari, boshlanish, rivojlanish, davrda, ijtimoiy, madaniy.

СТАНОВЛЕНИЕ РОМАНТИЧЕСКОГО ЖАНРА В МУЗЫКЕ И ЕГО СТИЛИСТИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ.

Аннотация. В статье рассматриваются становление и стилистические особенности музыкального романтизма. Анализируется возникновение романтизма в мировой музыке на рубеже XVIII и XIX веков на фоне традиций классицизма; неразрывная связь его развития с социально-культурными изменениями эпохи и новым пониманием личности; а также стремление композиторов-романтиков расширить границы свободы, эмоциональности и художественного воображения в музыке.

Ключевые слова: музыка, романтизм, жанр, становление, стилистические характеристики, мировая музыка, век, классицизм, традиции, начало, развитие, эпоха, социальные и культурные изменения.

THE FORMATION OF THE MUSICAL ROMANTIC GENRE AND ITS STYLISTIC CHARACTERISTICS.

Abstract. The article examines the emergence and stylistic features of musical Romanticism. It analyzes the rise of Romanticism in world music at the turn of the 18th and 19th centuries against the backdrop of Classical traditions; the inextricable link between its development and the era's socio-cultural shifts and evolving concept of the individual; and the Romantic composers' aspiration to expand the boundaries of freedom, emotional expression, and artistic imagination in music.

Keywords: music, romanticism, genre, emergence, stylistic characteristics, world music, century, Classicism, traditions, origins, development, era, social and cultural changes.

Kirish. Prezidentimiz Shavkat Mir'omonovich Mirziyoyev tashabbuslari bilan “Milliy va jahon musiqa san'ati yutuqlarini xalqimiz orasida keng targ'ib qilishga oid qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida”gi Prezident qarori (PQ-231-son, 28.07.2025-y.) qabul qilindi.

Musiqa san'ati insoniyatning ma'naviy hayotida muhim o'rin egallab, har bir tarixiy davrda jamiyatning dunyoqarashi, estetik qarashlari va inson kechinmalarini o'zida aks ettirib kelgan. XIX-asrda Yevropa musiqa madaniyatida yuzaga kelgan romantizm yo'nalishi musiqa san'atining rivojida muhim burilish yasadi. Romantizm insonning ichki dunyosi, his-tuyg'ulari, orzu-umidlari va shaxsiy kechinmalarini musiqiy obrazlar orqali ifodalashga alohida e'tibor bergani bilan ajralib turadi.

Jahon musiqasida romantizmi XVIII-asr oxiri va XIX-asr boshlarida klassitsizm an'analari zamirida shakllana boshladi. Uning rivojlanishi davrdagi ijtimoiy va madaniy o'zgarishlar, inson shaxsiga bo'lgan munosabatning yangicha talqini bilan chambarchas bog'liq edi. Romantik kompozitorlar musiqada erkinlik, hissiylik va badiiy tasavvur imkoniyatlarini kengaytirishga intildilar. Shu sababli romantizm davrida musiqiy til, janr va shakllarda sezilarli o'zgarishlar yuz berdi.[1.1] Romantizm musiqasining shakllanishi va taraqqiyotida Frans Shubert, Robert Shuman, Frederik Shopen, Ferens List, Gektor Berlioz, Iogannes Brams kabi buyuk kompozitorlarning ijodi muhim ahamiyat kasb etdi. Ularning asarlarida lirizm, dramatism, tabiat manzaralari, muhabbat, qaxramonlik va insonning ruhiy kechinmalari o'ziga xos musiqiy vositalar orqali ifodalangan. Romantik musiqaning uslubiy xususiyatlari, avvalo, ifodali melodika, boy garmoniya, xromatizm,

modulyatsiyalarning keng qo'llanilishi, dinamik va tembrik imkoniyatlarning kengayishi bilan namoyon bo'ladi. Shuningdek, romans, fortepiano miniatyuralari, simfonik poema, dasturli simfoniya kabi janrlarning rivojlanishi ham romantizm davri musiqa san'atining muhim xususiyatlaridan hisoblanadi. Romantizm musiqasining vujudga kelish jarayoni, uning asosiy namoyandalari va uslubiy xususiyatlarini chuqurroq anglash, shuningdek, XIX-asr musiqa san'atining keyingi davrlar musiqiy madaniyatiga ko'rsatgan ta'sirini tushunish imkonini beradi.

Musiqa romantizmi haqida umumiy tushuncha - XIX asrning birinchi yarmida Yevropada shakllangan va musiqa san'atida insonning ichki kechinmalari, his-tuyg'ulari, orzu-umidlari va shaxsiy dunyoqarashini ifodalashga katta ahamiyat bergan badiiy yo'nalishdir. Romantizm klassitsizm an'alaridan farqli ravishda insonning hissiy olamiga, tabiatga, muhabbat, sog'in, yolg'izlik va erkinlik kabi mavzularga keng o'rin berdi. Romantik kompozitorlar musiqada kuchli his-tuyg'ularni ifodalash uchun yangi badiiy vositalardan foydalandilar. Asarlarda kuyning ta'sirchanligi, garmoniyaning murakkablashishi, rang-barang dinamika va tembrlar, erkin musiqiy shakllar muhim ahamiyat kasb etdi.[2.3] Ayniqsa, fortepiano va simfonik musiqa rivojlanib, yangi janrlar va shakllar paydo bo'ldi. Bu davrning mashhur namoyandalari qatoriga Frans Shubert, Frederik Shopen, Robert Shuman, Ferens List, Gektor Berlioz, Yohannes Brams va Pyotr Ilich Chaykovskiy kabi kompozitorlar kiradi. Ular o'z asarlarida insonning ichki kechinmalarini, tabiat manzaralarini, milliy ruh va tarixiy mavzularni turlicha ifoda etdilar.

Romantizm davrida romans, ballada, noktyurn, prelyudiya, mazurka, etyud kabi kichik janrlar hamda dasturli simfoniya va simfonik poema kabi yirik janrlar rivojlandi. Kompozitorlar adabiyot va tasviriy san'at bilan yaqin aloqada ishlab, musiqada muayyan obraz va voqealarni tasvirlashga intildilar. Musika romantizmi inson qalbi va uning his-tuyg'ularini musiqa orqali chuqur ifodalashga intilishi bilan ajralib turadi. Bu yo'nalish jahon musiqa san'atining rivojiga katta ta'sir ko'rsatib, keyingi davr kompozitorlari ijodi uchun muhim asos bo'lib xizmat qildi.

Romantizmning paydo bo'lishi va shakllanishi - XVIII-asr oxiri va XIX-asr boshlarida Yevropada paydo bo'lgan badiiy-estetik yo'nalishdir. U klassitsizmning qat'iy qoidalarini va ratsional qarashlariga nisbatan yangi munosabat sifatida shakllandi. Romantizmning vujudga kelishiga Yevropadagi ijtimoiy-siyosiy o'zgarishlar, ma'rifatparvarlik g'oyalari va Fransuz inqilobi davridagi voqealar katta ta'sir ko'rsatdi. Romantiklar insonning aql-zakovatidan ko'ra uning his-tuyg'ulari, ichki kechinmalari va shaxsiy orzu-intilishlariga ko'proq e'tibor qaratdilar. Ular erkinlik, mustaqillik, muhabbat, tabiat va insonning ichki dunyosi kabi mavzularni o'z ijodlarining asosiy mazmuniga aylantirdilar. Shuningdek, xalq ijodiyoti, milliy tarix va folklorga qiziqish kuchaydi.

Musiqa sohasida romantizm XIX-asr boshlaridan boshlab jadal rivojlandi. Betxoven ijodining keyingi davri romantizmga o'tishda muhim bosqich bo'ldi. Keyinchalik Frans Shubert, Frederik Shopen, Robert Shuman, Ferens List, Gektor Berlioz kabi kompozitorlar romantik musiqaning asosiy tamoyillarini rivojlantirdilar. Romantizm shakllanishi jarayonida musiqiy ifoda vositalari ham boyidi. Kuylar yanada ta'sirchan va hissiy bo'lib, garmoniya, ritm va tembr sohaslarida yangi imkoniyatlar paydo bo'ldi. Forte-piano musiqasi, romans, ballada, noktyurn va simfonik poema kabi janrlar keng taraqqiy etdi. Shunday qilib, romantizm insonning ichki olamini, uning his-tuyg'ulari va orzu-umidlarini san'at orqali ifodalashga intilgan yo'nalish sifatida shakllandi. U XIX-asr musiqa san'atining rivojida muhim o'rin egallab, jahon musiqa madaniyatiga katta ta'sir ko'rsatdi.

XVIII-asr oxiri - XIX-asr boshlaridagi ijtimoiy-madaniy muhit Yevropa tarixida katta ijtimoiy, siyosiy va madaniy o'zgarishlar davri bo'ldi. Bu davrda feodal munosabatlar zaiflashib, yangi ijtimoiy qatlamlar va qarashlar shakllana boshladi. Ayniqsa, Fransuz inqilobi va uning natijasida yuzaga kelgan erkinlik, tenglik va inson huquqlari haqidagi g'oyalar Yevropa jamiyatining dunyoqarashiga kuchli ta'sir ko'rsatdi. Bu davrda ma'rifatparvarlik g'oyalari ham keng tarqaldi. Inson aqli, erkin fikrlashi va shaxsiy huquqlariga bo'lgan qiziqish ortdi. Biroq jamiyatdagi siyosiy beqarorlik, urushlar va ijtimoiy qarama-qarshiliklar insonlarda turli hissiy kechinmalarni paydo qildi. Shu sababli san'atda insonning ichki dunyosi, orzu-umidlari, tabiat va erkinlik mavzulariga qiziqish kuchaydi. Madaniyat va san'at sohasida ham katta o'zgarishlar yuz berdi. Adabiyotda inson shaxsiyati va uning his-tuyg'ulariga e'tibor kuchayib, xalq ijodiyoti, milliy tarix va folklorga qiziqish ortdi. Rassomlikda tabiat manzaralari, tarixiy voqealar va insonning ruhiy holati tasvirlana boshladi. Musika san'atida esa klassitsizmning qat'iy qoidalaridan asta-sekin voz kechilib, hissiy ifodaning yangi usullari shakllandi. Kompozitorlar insonning shaxsiy kechinmalarini musiqa orqali ifodalashga intildilar. Betxoven ijodidagi yangi badiiy izlanishlar keyinchalik romantizm musiqasining shakllanishiga zamin yaratdi. Shu tariqa, XVIII-asr oxiri - XIX-asr boshlaridagi ijtimoiy-madaniy muhit romantizmning paydo bo'lishi uchun muhim asos bo'ldi. Inson erkinligi, shaxsiy his-tuyg'ular, tabiatga qiziqish, milliy madaniyat va xalq ijodiyotiga e'tiborning ortishi romantik san'atning asosiy xususiyatlarini belgilab berdi.

Klassitsizmdan romantizmga o'tish jarayoni - XVIII-asr oxiri va XIX-asr boshlarida Yevropa san'atida klassitsizmdan romantizmga o'tish jarayoni boshlandi. Klassitsizm aql, tartib, aniqlik va qat'iy badiiy qoidalar asosiy o'rin tutgan bo'lsa, yangi davrda insonning his-tuyg'ulari, ichki kechinmalari va shaxsiy dunyosiga qiziqish kuchaydi. Jamiyatda yuz berayotgan siyosiy va ijtimoiy o'zgarishlar san'atga ham ta'sir ko'rsatdi. Inson erkinligi, shaxsning mustaqilligi va o'zligini namoyon etish kabi g'oyalar tobora muhim ahamiyat kasb etdi. Shu bilan birga, klassitsizmning qat'iy shakllari va me'yorlari ijodkorlarni yangi ifoda vositalarini izlashga undadi. Musika sohasida bu jarayon ayniqsa sezilarli bo'ldi.[5.4] Klassik musiqaning muvozanatli va aniq shakllari saqlanib qolgan holda, ularning mazmuni va ifodaviy imkoniyatlari kengaydi. Kompozitorlar musiqada shaxsiy kechinmalarni, dramatik holatlarni va kuchli hissiyotlarni ifodalashga intila boshladilar. Lyudvig van Betxoven ijodi klassitsizm va romantizm o'rtasidagi o'tish davrining muhim namunalaridan biri hisoblanadi. U klassik musiqa shakllaridan foydalangan holda, ularga kuchli hissiylik, dramatism va shaxsiylik olib kirdi. Uning ijodiy izlanishlari keyingi romantik kompozitorlar uchun muhim zamin yaratdi. Natijada XIX-

asr boshlariga kelib romantizm mustaqil badiiy yo'nalish sifatida shakllana boshladi. U klassitsizmni butunlay inkor etmasdan, uning an'alarini yangi mazmun va ifoda vositalari bilan boyitdi. Shu tariqa, klassitsizmdan romantizmga o'tish musiqa tarixida muhim badiiy taraqqiyot bosqichi bo'ldi.

Musiqa romantizmi XIX-asrda Yevropa musiqa madaniyatining rivojida muhim o'rin egalladi. Bu davr kompozitorlari insonning ichki kechinmalari, his-tuyg'ulari, orzu-umidlari va tabiat manzaralarini musiqa orqali ifodalashga katta e'tibor berdilar. Romantizmning rivojiga bir qator buyuk kompozitorlar katta hissa qo'shdilar.

Frans Shubert (1797–1828) romantik musiqaning ilk yirik namoyandalardan biri hisoblanadi. U ayniqsa vokal musiqasi, romans va qo'shiq janrida mashhur bo'ldi. Shubertning asarlarida insonning ichki kechinmalari, muhabbat, tabiat va hayot haqidagi hislar ta'sirchan ifodalangan. Uning fortepiano asarlari va simfoniyalari ham romantik musiqaning rivojiga katta ta'sir ko'rsatdi.[2.6]

Frederik Shopen (1810–1849) fortepiano musiqasining buyuk ustasi sifatida tanilgan. Uning noktyurn, mazurka, polonez, prelyudiya va etyudlari romantizmga xos nozik hissiyot va lirizm bilan ajralib turadi. Shopen ijodida polsha milliy musiqa an'analari ham muhim o'rin egallaydi.

Robert Shuman (1810–1856) romantik musiqaning lirik va falsafiy yo'nalishini rivojlantirdi. U fortepiano asarlari, qo'shiqlar va simfoniyalar yaratdi. Shuman ijodida adabiyot bilan musiqaning yaqin aloqasi seziladi.

Ferens List (1811–1886) pianist va kompozitor sifatida romantizmning rivojiga katta hissa qo'shdi. U fortepiano ijrochiligi texnikasini yangi bosqichga olib chiqdi. List simfonik poema janrining shakllanishi va rivojida ham muhim o'rin o'ynadi.

Gektor Berlioz (1803–1869) fransuz romantizmining yirik vakillaridan biri bo'lib, simfonik musiqa sohasida yangiliklar yaratdi. Uning ijodida orkestrning ifodaviy imkoniyatlari kengaytirildi. Berlioz dasturli musiqa rivojiga katta hissa qo'shdi.[2.7]

XIX-asrning ikkinchi yarmida Iogannes Brams, Pyotr Ilich Chaykovskiy, Antonin Dvorjak, Edvard Grig kabi kompozitorlar romantik an'analarni davom ettirdilar. Ular milliy musiqa xususiyatlarini romantik uslub bilan uyg'unlashtirib, musiqa san'atining yanada boyishiga xizmat qildilar. Musika romantizmining asosiy namoyandalari o'z ijodlari orqali insonning ichki dunyosi, his-tuyg'ulari va shaxsiy kechinmalarini musiqa ifodalash imkoniyatlarini kengaytirdilar. Ularning ijodi jahon musiqa madaniyati tarixida muhim o'rin egallab, keyingi avlod kompozitorlari uchun katta badiiy meros bo'lib qoldi.

Romantizm musiqasi XIX-asr musiqa san'atining eng muhim va ta'sirchan yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Uning paydo bo'lishiga davrning ijtimoiy-madaniy muhiti, inson erkinligi va shaxsiy kechinmalarga bo'lgan qiziqishning ortishi katta ta'sir ko'rsatdi. Romantizm klassitsizm an'alarini davom ettirgan holda, musiqa hissiylik, lirizm va ijodiy erkinlikni yanada kuchaytirdi. Romantik kompozitorlar insonning ichki dunyosi, muhabbat, sog'inch, tabiat, orzu va kechinmalarini musiqa orqali ta'sirchan ifodalashga intildilar. Bu davrda romans, noktyurn, ballada, prelyudiya, etyud, simfonik poema kabi janrlar rivojlandi. Forteplano va simfonik musiqaning ifodaviy imkoniyatlari kengayib, ijrochilik san'ati ham yangi bosqichga ko'tarildi.

Shubert, Shopen, Shuman, List, Berlioz, Brams va Chaykovskiy kabi kompozitorlar romantik musiqaning rivojiga katta hissa qo'shdilar. Ularning ijodida milliylik, folklor, adabiyot va tabiat bilan bog'liq obrazlar muhim o'rin egalladi. Romantizmning musiqa san'atiga ta'siri keyingi davrlarda ham davom etdi. U yangi uslub va yo'nalishlarning shakllanishiga zamin yaratib, kompozitorlarga o'z his-tuyg'ulari va ijodiy g'oyalarini erkin ifodalash imkonini berdi. Shu sababli romantizm musiqasi jahon musiqa madaniyati tarixida muhim va boy meros sifatida alohida ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

- [1] Prezident Shavkat Mirziyoyevning qarori. PQ-231-son, 28.07.2025-y.
- [2] Rahmonov U.K. Musika tarixi. I-qism. O'quv qo'llanma. - Farg'ona: FarDU, 2025.
- [3] O'zbekiston ensiklopediyasi. - Toshkent, 1995.
- [4] Konen V.J. Jahon musiqasi tarixi. - Moskva: Musika, 1981.
- [5] Druskin M.S. XIX asr jahon musiqasi tarixi. - Moskva: Musika, 1974.
- [6] Livanova T.N. 1789-yilgacha G'arbiy Yevropa musiqasi tarixi. - Moskva: Musika, 1982.
- [7] Rollan R. Musiqiy-tarixiy meros. - Moskva: Musika, 1986.
- [8] Shuman R. Musika va musiqachilar haqida. - Moskva: Musika, 1975.
- [9] Asafyev B.V. Musiqiy shakl jarayon sifatida. - Leningrad: Musika, 1971.
- [10] Mazel L.A. Musiqiy asarlarning tuzilishi. - Moskva: Musika, 1979.